

PÁKOZDI ZITA

A jogerő és az erga omnes hatály kapcsolódási pontjai a fogyasztói szerződések tisztességtelen kikötése kapcsán

I. Bevezető gondolatok

A polgári eljárás elsődleges célja a jogkereső egyén számára a jogvédelem biztosítása, amelyben jelentős szerepet tölt be a jogerő intézménye. A jogerő a jogbiztonság elvének egyik sarokkövének tekinthető.

Kiindulópontunk tehát a jogállamiság részét képező jogbiztonság elve. E szerint a jogbiztonság az állam – és elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatók és előreláthatók legyenek a norma címzettjei számára.¹ A jogállamiság más elvek érvényesülését is jelenti (például az egyedi ügyekben az igazságosság, méltányosság elvét), és ezek a jogbiztonság elvével olykor ütközhetnek. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az alkotmány az anyagi igazság érvényre juttatására nem biztosít alanyi jogot, csupán az anyagi igény érvényre juttatásához szükséges eljárásra ad lehetőséget.²

Az anyagi igazságosság és a jogbiztonság követelményét a jogerő intézménye hozza összhangba – a jogbiztonság elsődlegessége alapján. Erre a tételre az Alkotmánybíróság is több határozatában hivatkozott, lehangsúlyosabban a törvényességi óvás alkotmányellenességének a vizsgálatával kapcsolatban született 9/1992. (I. 30.) AB határozatában jelenik meg ez a gondolat, de a későbbi alkotmánybírói gyakorlatban is megtalálható, és fő hivatkozási alapként szolgál az Alkotmánybíróság számára. Legutoljára az alkotmányellenesség hatályának a vizsgálatával foglalkozó határozatában emelte ki hangsúlyozottan az Alkotmánybíróság a lezárt, azaz jogerősen elbírált jogviszonyok védelmének igényét³.

Főszabályként a lezárt viszonyokat nem lehet sem jogszabállyal, sem jogszabály hatályon kívül helyezésével alkotmányosan megváltoztatni, de az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy *a jogerő tisztelete nem abszolút és áttörhetetlen eleme a jogbiztonságnak:*

¹ 9/1992. (I. 30.) AB hat., ABH 1992, 59, 65.

² 9/1992. (I. 30.) AB hat., ABH 1992, 59, 65.

³ 35/2011. (V. 6.) AB hat., ABH 2011, 205.

kivételként jelentkezhet az az eset, ha ezt más alkotmányos elv elkerülhetetlenné teszi, feltéve, hogy ez nem okoz aránytalan sérelmet.⁴

Megállapíthatjuk tehát, hogy az Alkotmánybíróság joggyakorlata a jogerő intézményének igen erős védelme mellett foglal állást, amelyben következetes is. Ebben a körben egy el nem hanyagolható tény, hogy a Pp. sem tartalmaz semmilyen külön szabályt a jogerő feloldásának a lehetőségére a rendkívüli perorvoslatokon, tehát a perújításon és a felülvizsgálaton kívül.⁵

A jogerő szabályozásának viszonylagos változatlansága ellenére újabb és újabb kérdések és problémák merülnek fel a témában, köszönhetően a jogalkotás és a jogalkalmazás területén tapasztalható fejlődésnek.

Tanulmányunkban ezekből az újabb problémákból kívánunk bemutatni egyet: a jogerő és az erga omnes hatály összefüggéseit kifejezetten a polgári jog területéből merített példán keresztül bemutatva. Legelőször tisztázandó, hogyan viszonyul egymáshoz a jogerő és az erga omnes hatály. Ezt követően a fogyasztói szerződések általános szerződési feltételeinek tisztességtelenségével összefüggésben született közérdekű, erga omnes hatályú ítéleteket és ehhez kapcsolódóan a perújítás lehetőségét vizsgáljuk meg. Végül pedig az erga omnes hatály kapcsán a pertársaság kérdéskörében fogalmazunk meg gondolatokat.

II. A jogerő és az erga omnes hatály viszonya

Eltelktve most a jogerő fogalmára vonatkozó különböző elméletek ismertetéseitől a jogerő alatt lényegében a mai formájában az alaki és az anyagi jogerőt értjük. Ennek értelmében az alaki jogerő szerint a határozat a jogerőre emelkedését követően megtámadhatatlan, ellene rendes perorvoslat ellene már nem vehető igénybe. A rendkívüli perorvoslatok pedig csak korlátozásokkal, amelyeknek rendkívüli jellege nyilvánvalóan szoros összefüggésben áll a jogerő intézményével, annak nagyobb tiszteletben tartásával és értelemszerűen védelmével mind a rosszhiszemű, mind a jóhiszemű támadások ellen.⁶ Az anyagi jogerő alapján a bíróság a jogvitát véglegesen intézi el és zárja le, azaz az elbírált jogot a felek többé nem tehetik egymás között vitássá, és az abban foglaltak irányadók más bíróságok és hatóságok tekintetében is.

Az erga omnes hatály alapját az igényérvényesítés alapjául szolgáló anyagi jogviszony képezi, amely szerint a perben hozott ítélet anyagi jogereje mindenkire kiterjed.⁷

⁴ 10/1992. (II. 25.) AB hat., ABH 1992, 72., 75.

⁵ Megjegyzendő, hogy a jogerős határozatra kihatással lehet a sikeres igazolási kérelem és a határozat kijavításáról és kiegészítéséről rendelkező határozat is. Ezek azonban szorosan nem kapcsolódnak a dolgozat témájához, mert az igazolás álláspontunk szerint elsősorban a véten mulasztást próbálja orvosolni, a kijavítás és kiegészítés pedig valamilyen hibát, illetve hiányt pótol; vagyis közvetlenül a jogvitáról való érdemi döntés megváltoztatására nincsenek hatással. A jogirodalom egyébként nem egységes a rendkívüli perorvoslatok körében, így vitatott az igazolás perorvoslati jellege is. Ehhez l. részletesebben: FARKAS JÓZSEF: *Jogerő a magyar polgári perben*. Budapest, 1976., 108. és köv. oldalak, ahol további szakirodalom is található a témában.

⁶ FARKAS 1976, 116. p.

⁷ GÁTOS GYÖGY: *Határozatok*. In: Németh János-Kiss Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata* 1. Budapest, 2007. 1272. p.

Ezek elsősorban a személyállapottal kapcsolatos perekben fordulnak elő, de ide sorolhatók a tulajdonjogot megállapító jogerős bírósági határozatok is.⁸

Az erga omnes hatály és a jogerő – bár nem ugyanazzal a jelentéssel bírnak – nem választható külön egymástól. Az erga omnes hatály csak a jogerő – azaz a megtámadhatatlanság és a megváltozhatatlanság – beállta után vizsgálható, ami így azt fogja eredményezni, hogy a jogerős határozatban foglaltakat mindenki köteles elfogadni. Vagyis a véglegesség már nem csak a felekre, hanem mindenkire vonatkozni fog, a jogerős határozatban foglaltakat senki sem vonhatja kétségbe, még újabb per indításával sem.

III. Problémafelvetés

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: Ptk.) 209/A. § (2) bekezdése alapján a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis.

A Ptk. 209/B. §-a szerint ilyen esetben az érvénytelenség megállapítását az 1978. évi 2. törvényerejű rendelet 5. §-ában felsorolt szervek⁹ is kérhetik a bíróságtól. Ebben az esetben a bíróság a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét a kikötés alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal állapítja meg.

A jogerő főszabály szerint csak a felekre terjed ki, harmadik személyekre a kiterjedés kivételes jelenség, amit tételes szabályok írnak elő vagy szokásjog alapján elbírált jog természete tesz szükségessé.¹⁰ Ebben az esetben lényegében a tételes jog, a Ptk. nyithat lehetőséget a jogerő személyi hatályának kiterjedésére.

Ezen túlmenően is jelen esetben a tisztességtelen szerződési feltételek megállapítása iránti közérdekű perekről van szó, amikor a perben hozott határozat hatálya lényegében *minden érintett szerződő félre kiterjed*. Az erga omnes hatály alkalmazása pedig nem csupán lehetőség a bíróság számára, hanem a jogszabály megfogalmazása alapján így köteles eljárni.

A fenti szabályozás értelmezése kapcsán több kérdés merül fel. Elsősorban az, hogy miként alakul a jogerő, illetve annak személyi hatálya a közérdekű perekben. Ezen túlmenően a téma a rendkívüli perorvoslatokhoz, azon belül a perújításhoz is kapcsolódik. Amennyiben a fogyasztói szerződés részévé váló általános, illetve egyedileg meg nem

⁸ BH. P. 2012. 14.

⁹ Fogyasztói szerződés megkötésénél alkalmazott vagy e célból nyilvánosan megismerhetővé tett általános szerződési feltétel érvénytelenségének, illetve tisztességtelenségének megállapítását, valamint a tisztességtelen általános szerződési feltétel alkalmazásától és alkalmazásra ajánlásától való eltiltást kérheti a bíróságtól: a) az ügyész, b) a miniszter, az országos hatáskörű szerv, továbbá központi hivatal vezetője, c) a jegyző és a főjegyző, d) a gazdasági, szakmai kamara, érdek-képviselői szervezet, e) fogyasztói érdekek képviselőt ellátó társadalmi szervezet, valamint f) az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamának joga alapján létrejött azon minősített szervezet – az általa védett fogyasztói érdekek védelme körében –, amely a fogyasztók védelme céljából a jogsértéstől eltöltő határozatokról szóló 98/27/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 4. cikkének (3) bekezdése alapján az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett jegyzéken szerepel, feltéve, hogy az általános szerződési feltétel alkalmazója, nyilvánosságra hozója, illetve alkalmazásra ajánlója Magyarország területén fejti ki tevékenységét.

¹⁰ SCHÖNVITZKY BERTALAN: *Az ítélet és a jogerő*. Eger, 1938. 250. p.

tárgyalt szerződési feltétel tisztességtelenségével kapcsolatban születik egy ítélet, akkor egy másik fogyasztó által később indított perben született ítéletet tekinthetjük-e perújítási alapnak. Akkor is, ha a későbbi ítélet nem találta tisztességtelennek a szerződési feltételt, illetve akkor is, ha a később eljárt bíróság annak tisztességtelenségét állapította meg,

Alláspontunk szerint ez a kérdés két síkon bír jelentőséggel:

1. ha van egy egyedi ügyben hozott ítélet, és egy későbbi egyedi ügyben születik egy ezzel ellentétes ítélet, illetve,

2. ha van egy egyedi ügyben hozott ítélet, de később egy közérdekű perben születik egy ezzel ellentétes ítélet.¹¹

Amennyiben csupán egy közérdekű pert folytattak le a szerződési feltétel vonatkozásában, amelyben a bíróság a fogyasztói szerződési feltétel tisztességtelenségét állapította meg, ezek a problémák nyilvánvalóan nem merülnek fel. Már csak azért sem, mert közérdekű perek esetén nem fordulhat elő két, akár ellentétes tartalmú ítélet meghozatala egy szerződési feltétel vonatkozásában mert, ahogy a Kúria kimondta a 3/2011. (XII. 12.) PK Véleményének 4. pontjában a fogyasztói szerződésben alkalmazott általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása iránt ugyanazon alperessel szemben a Ptk. II. 5. §-ában felsorolt szervezet nem indíthat pert, ha ugyanazon feltétel ugyanazon okból való tisztességtelenségének megállapítása iránt ezt megelőzően egy másik, erre jogosult szervezet már pert indított, vagy annak tárgyában már jogerős ítéletet hoztak. A Kúria a vélemény indokolásában utalt arra, hogy értelemszerűen ez a perindítási akadály nem vonatkozik azokra a közérdekű keresetekre, amelyeket az arra jogosult szervezet ugyanazon alperessel szemben ugyanazon szerződéses kikötés miatt indított, de a korábbi perben nem vizsgált más okból való tisztességtelenségének megállapítását kéri. Hozzáteendő ehhez, hogy ebben az utóbbi esetben nyilván azért nem érvényesül a perindítási akadály, mert a jogerő ténybeli alapja különbözni fog a korábbi perben felhozott tényektől.

A két kérdést felvető téma kidolgozását először a perújítás lehetőségének a vizsgálatával kezdjük tekintettel arra, hogy ez tágabb területet ölel fel, hiszen ez az egyedi ügyeket és a közérdekű pereket is érinti. Ezt követően térünk át a már csak a közérdekű perekben született jogerős ítéletek személyi hatályának erga omnes jellegű feldolgozására.

IV. 1. A perújítás vizsgálata

A Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontja alapján a jogerős ítélet ellen perújításnak van helye, ha a fél oly tényre vagy bizonyítékra, illetőleg olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, amelyet a bíróság a perben nem bírált el, feltéve, hogy az – elbírálás esetén – reá kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna.

¹¹ Egyedi ügy alatt azt értjük, amikor a fogyasztó önállóan indít pert a szerződési feltétel alkalmazójával szemben.

Ezek alapján, témánk szempontjából a sikeres perújításhoz az szükséges, hogy

1. egy jogerős bírói határozatra hivatkozzon a fél
2. a bírói határozat új, tehát el nem bírált legyen
3. és ez kedvezőbb döntést eredményezzen a fél számára.

Ad 1.

Az első feltétel teljesül, hiszen mindkét vizsgált esetben egy jogerős bírósági határozatra, ítéletre hivatkozna a fél, amely tehát a Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontjában nevesített „más bírósági határozat” kategóriájába tartozik.

Ad 2.

A perújítás szempontjából az el nem bírált ténynek már az alapeljárásban is fenn kell állnia. Az újszerűség azt jelenti, hogy a tény, bizonyíték, jogerős határozat már az alapeljárásban is létezett, de arról a fél önhibáján kívül nem szerzett tudomást, vagy tudomása volt ugyan róla, de a bíróság azt érdemben nem bírálta el. Vagyis el nem bírált a tény, bizonyíték illetve a jogerős határozat, ha az alapperben nem volt ismeretes a bíróság előtt, ezért a megvizsgálására, illetve a bizonyítás lefolytatására nem kerülhetett sor, illetve az a tény és bizonyíték is, amely a bíróság előtt ismert volt ugyan, mert a fél azt felhozta, de arra nézve a bizonyítás lefolytatását indokolatlanul mellőzte.¹²

Ez a szabály azonban ilyen szigorú értelemben csak a tények vonatkozásában érvényesül, azaz a bizonyíték és a határozat nem szükséges, hogy már az alapeljárás alatt is létezzon.¹³ A következetes bírói gyakorlat szerint is perújításnak alapja lehet az ügyet követően keletkezett bizonyíték és bírósági határozat is¹⁴. A vizsgált esetkörök tehát ennek a feltételnek is megfelelnek.

Ad 3.

A kedvezőbb döntés lehetősége, mint kritérium szintén érvényesül, hiszen ha azt alapítja meg a bíróság az első ítéletben, hogy a szerződési feltétel tisztességtelen, akkor az alperes számára lehet kedvezőbb egy perújítási eljárás, ha azt állapítja meg, hogy nem tisztességtelen a szerződési feltétel, akkor a felperesre nézve minősülhet kedvezőbbnek egy későbbi jogerős ítélet alapján lefolytatott perújítási eljárásban hozott ítélet.

Mindezekon túl, az el nem bírált határozat tekintetében a perújításnak akkor lehet létjogosultsága a Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontja alapján, ha a hivatkozott jogerős határozat az egyedi ügyhöz szorosan kapcsolódik, és olyan előkérdést tartalmaz, ami már az alapítélet meghozatalának is feltétele lett volna.

Az első feltétel vonatkozásában elvi, hasonló tényállással közzétett eseti döntés önmagában nem jelenti a perújítás megengedhetőségét. Álláspontunk szerint az ügyek illetően való kapcsolódásáról csak a közérdekű perekben lehet szó kifejezetten az erga omnes hatály miatt.

¹² NÉMETH JÁNOS: *Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásjogban*. Budapest, 1975. 143–144. pp.

¹³ UDVARY SÁNDOR: *Perújítás*. In: Szabó Imre (szerk.): *A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. II. kötet, Budapest, 2006. 1036. p.

¹⁴ BH 1987. 138.

A második feltétel akkor valósulhat meg, ha az alapügyben a tárgyalást fel kellett volna függeszteni egy előzetes kérdés tisztázása céljából, erre azonban mégsem került sor. A fogyasztó által önállóan indított per esetén a jogszabályban feljogosított szervezet által később indított közérdekű per álláspontunk szerint minősülhet ilyen előzetes kérdésnek a perben hozott ítélet erga omnes hatálya miatt, hiszen ha a közérdekű perben születik egy ítélet, amely az általános szerződési feltételek tisztességtelenségét állapítja meg, akkor az ki fog hatni arra a fogyasztóra is, aki korábban önállóan indított pert erre vonatkozóan.

Ezek a további kritériumok tehát csak akkor teljesülnek, ha a fogyasztó vagy a szerződési feltételt alkalmazó egy olyan későbbi ítéletre akar hivatkozni, amit egy közérdekű perben hoztak meg. A fogyasztó által egyedileg indított későbbi perben meghozott ítélet azonban már nem felel meg ezeknek a feltételeknek.

Mindezeket túl sem szabad elfelejtkeznünk azonban arról, hogy a perújítás alapja a Pp. 260. § (1) bekezdés a) pontja alapján csak ténykérdés lehet, jogkérdés nem.¹⁵ Ebben a relációban pedig az, hogy egy későbbi ügyben egy másik bíróság miként ítéli meg az általános, illetve egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételeket fogyasztói szerződések esetén, *tisztán jogkérdésnek tűnik*. Ebben a körben a kommentár is kiemeli, hogy változatlan tényállás mellett a perújítás pusztán az alapperbeli ítélet esetleges jogi tévedésének a reparálására nem alkalmas.¹⁶

Összességében tehát az állapítható meg, hogy a perújítás a közérdekű perek esetében sem alkalmazható sikeresen, mert bár azoknak a szempontoknak megfelelő, hogy egy későbbi, jogerős, el nem bírált határozat áll fenn, amely kedvezőbb elbírálást eredményezhet a fél számára, figyelemmel arra, hogy nem ténykérdésről, hanem jogi álláspontok közötti eltérésekről van szó, ilyen esetekben egy jogerős határozat hatályon kívül helyezésére perújítás, mint rendkívüli perorvoslat útján mégsem kerülhet sor.

IV. 2. A közérdekű perek erga omnes hatálya

A közérdekű perek vonatkozásában azonban – ahogy már jeleztük – mégis további vizsgálódás szükséges az ítélet erga omnes hatálya miatt. Hiszen ez – függetlenül a jogerőtől – azt jelenti, hogy a perben hozott ítélet hatálya valamennyi szerződődő félre kiterjed, tehát arra a fogyasztóra is, aki esetlegesen korábban pert indított az általános, illetve egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel tisztességtelenségének a megállapítására vonatkozóan, de a bíróság a keresetét elutasította. Az előzőekből következően pedig perújítási eljárást sem kezdeményezhet. Ugyanakkor az erga omnes hatály a lényegét tekintve az ilyen esetekben a perújítást feleslegessé is teheti.

Mindezek a következő problémákat vetik fel:

A felek a jogerő felett nem rendelkezhetnek, azt nem helyezhetik hatályon kívül sem, még akkor sem, ha a perbe vitt anyagi jogi jogviszonyukat az ítélettől esetlegesen

¹⁵ BH 1996. 69., BH 1996. 605.

¹⁶ SZABÓ 2006, 1034. p.

eltérően rendezték¹⁷. A jogerős ítélet ugyanis mindaddig hatályos, amíg valamilyen rendkívüli perorvoslat útján nem helyezik hatályon kívül.

A közérdekű per előtt az egyedi ügyben született jogerős ítéletnek egy külön perben történő hatálytalanítására az előzőekben kifejtettek alapján nem lenne lehetőség perújítás keretében. Ugyanakkor a korábbi ítélet a törvény, jelen esetben a Ptk. 209/A. § (29 bekezdésében rögzített erga omnes hatályra vonatkozó rendelkezésnél fogva hatályát kellene, hogy veszítse.

Ha ugyanis egy közérdekű pert megelőzően egyedi ügyben született ellentétes jogerős ítélet hatályban maradna, az azt jelentené, hogy az alperes az egyedi ügyben született jogerős ítélet alapján arra hivatkozhatna, hogy az ÁSZF azzal a fogyasztóval szemben mégsem minősül tisztességtelennek, aki erre vonatkozóan korábban sikertelenül perelt. Ez pedig az erga omnes hatály maximális érvényesülését akadályozná.

Mindezek miatt a Ptk. 209/B. § (1) bekezdésében rögzített rendelkezés egy olyan rendelkezésnek lenne minősíthető, amely mindenféle külön perorvoslati és egyéb eljárás nélkül alkalmas a jogerő feloldására, és egy korábbi ítélet hatálytalanítására. Ez azonban éppen a jogbiztonság elvébe ütköző értelmezés lenne, amelyre az alkotmánybírói gyakorlat szerint csak akkor kerülhet sor, ha valamilyen alkotmányos elv ezt kellően indokolja. A vizsgált esetekben ilyen alkotmányos elvre nem igazán lehet hivatkozni. Magyarország Alaptörvénye M cikkének (2) bekezdésében ugyan találunk utalást a fogyasztói jogok fokozott védelmére vonatkozóan,¹⁸ azonban ez a fajta állami, jogalkotói célkitűzés nyilvánvalóan nem írhatja felül a jogerősen lezárt jogviszonyokat.

Az ítélethez való jog is a jogbiztonság elvének érvényesülését segíti elő, amelynek alapján a félnek joga van az ítélet fennmaradásához, megtámadhatatlanságához, illetve megváltoztathatatlanságához, ami nem csupán a felek érdeke, hanem harmadik személyeké és az államhatalomé, ezért tekinthetjük a jogerő szükségszerű folyományának azt, hogy a jogerős kötöttségtől nem csak a fél hátrányára, de a fél előnyére sem lehet eltérni.¹⁹

Ez a jogi probléma egyébként már az Alkotmánybíróság elé is került, azonban sajnálatos módon a testület nem hozott érdemi döntést az ügyben, mert az indítvány (alkotmányjogi panasz) a többségi vélemény szerint érdemi elbírálásra alkalmatlan volt.²⁰

Mindezekon túl a kérdéses probléma felveti az egységes jog elvét és érvényesülésének a problematikáját is, hiszen a bíróságok a hasonló ténybeli és jogi alapokon nyugvó jogvitákat egységesen kell, hogy eldöntsék. A jogerős határozat pedig, ahogy a jogerő fogalmából következik, nem csak a felek viszonyában válik jelentőssé, hanem a bíróságok relációjában is, hiszen a minősített kötőerőnek is tekintendő anyagi jogerőből kifolyólag a korábbi jogerős döntés köti a későbbi ügyben eljáró bíróságokat is.

Mindazonáltal a közérdekű perek kapcsán felvetett kérdéseket két külön síkon is megvizsgálhatjuk: egyrészt, ha az egyedi ügyben hozott ítéletnek a szerződés érvényesége kapcsán egyéb jogkövetkezménye is volt (például valamelyik felet pénz fizetésére

¹⁷ FARKAS 1976., 88. p.

¹⁸ Magyarország Alaptörvénye M cikk (2) bekezdés: Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.

¹⁹ SCHÖNVITZKY 1938, 123. p.

²⁰ 1034/D/2010. AB végzés, ABK 2011. április, 385.

köteleztek), illetve, ha ilyet a bíróság nem állapított meg, hanem csak a szerződés érvényessége volt a korábbi per tárgya.

Az első esetben utóbb az erga omnes hatály csak magát a szerződéses feltételt hatálytalaníthatná automatikusan, de az ítéletben foglalt egyéb jogkövetkezmények tekintetében a korábbi ítélet továbbra is hatályban maradna – amíg egy rendkívüli perorvoslati eljárásban nem helyeznék hatályon kívül (amennyiben erre lehetőség lenne).

A második esetben azonban valóban felmerülhet, hogy a közérdekű kereset nyomán megszülető ítélet teljes mértékben hatálytalaníthatná a korábbi, egyedi ügyben meghozott jogerős ítéletet, amely ennél fogva a tisztességtelen szerződési feltétel érvénytelenségét vonja maga után.

Ez ugyan nem biztos, hogy megállná a helyét a jogbiztonság Alaptörvénynek megfelelő értelmezése során, hiszen a lezárt jogviszonyokat utóbb mégis módosítaná, azonban nézetünk szerint több érv is felhozható ennek az irányynak az alátámasztására:

- ezáltal hatékonyabban lennének biztosíthatók a fogyasztói jogok, az Alaptörvény M) cikkének (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően is;
- a véglegesség a közérdekűséget megtestesítő és magában foglaló perben megszülető jogerős ítélethez kapcsolódna;
- nagyobb érdek fűződik ahhoz, hogy egy erga omnes hatályú ítélet legyen irányadó egy ilyen esetben, mint csupán egy egyedi ügyben született ítélet;
- egységes jog elvének elősegítése és biztosítása.

IV. 3. Perújítás más szempontból

Az erga omnes hatály esetén a perújítás egy másik oka is szóba kerülhet. A Pp. 260. § (1) bekezdés c) pontja szerint a jogerős ítélet ellen perújításnak van helye, ha a perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak, vagyis, ha az ügyben két jogerős ítélet áll rendelkezésre. Itt nyilvánvalóan csak azt az esetkört vizsgálhatjuk, amikor egy egyedi ügy után születik egy közérdekű perben ellentétes ítélet, a másik esetben ugyanis (két egyedi ügyben hozott ellentétes ítélet) a félazonosság, mint a jogerő egyik feltétele, nem áll fenn, így ez eleve kizárta teszi ilyenkor a jogerő további két feltételének, a tény- és jogazonosságnak a vizsgálatát, és így ezt a fajta perújítást.

Azonban a vizsgálandó esetben is éppen a *felek azonossága lesz a problematikus*, hiszen a tény- és jogazonosság nem lehet kétséges, feltéve, hogy az érintett ügyekben azonos vagy hasonló jelleggel került sor a szerződéskötésekre. A félazonosság pedig kifejezetten az erga omnes hatály miatt válik érdekessé a számunkra, ami egyben kérdésessé teszi azt, hogy valóban ugyanazon felekről van-e szó a két perben.

Az erga omnes hatály elviekben azt eredményezi, hogy az érintett személyre kiterjed az ítélet hatálya, függetlenül attól, hogy részt vett-e a perben. Ugyanakkor egy közérdekű perben eljáró bíróság álláspontunk szerint nem fogja elutasítani a keresetlevelet vagy a pert megszüntetni res judicata-ra hivatkozással²¹ amiatt, mert egy fogyasztót érintően

²¹ Pp. 130. § (1) bekezdés d) pont valamint Pp. 157. § (1) bekezdés a) pont

korábban már született egy jogerős ítélet, hiszen a közérdekű perben a korábbi egyedi ügyben született jogerős ítélettel érintett *fél konkrétan nem vesz részt*, a Ptk. rendelkezése csupán az ítélet meghozatala után teremt egy speciális helyzetet. Ebből az a következtetés lenne levonható, hogy a két jogerős ítélet kapcsán a felek azonossága nem állapítható meg, ugyanakkor a Ptk.-beli törvényhely nyelvtani és logikai értelmezése alapján egy ilyen esetben mégiscsak két jogerős ítélet áll rendelkezésre egy fogyasztó tekintetében. A kérdés tehát nehezen fogható meg.

Amennyiben még el is fogadnánk a félazonosság feltételének a fennforgását, úgy a Pp. 260. § (1) bekezdés c) pontja alapján az időben később született jogerős ítéletet (a vizsgált esetben a közérdekű perben született, a fogyasztóra nézve kedvezőbb jogerős ítéletet) kellene hatályon kívül helyezni egy esetleges perújítási eljárás következményeként. Ennélfogva ez a perújítási lehetőség inkább a szerződési feltételt alkalmazó fél számára lehetne kedvezőbb. Ugyanakkor az ellenfél számára lehet, hogy ez felesleges is, abból kiindulva, hogy a fogyasztó nem tud sikeresen perújítási eljárást lefolytatni, tehát, az erga omnes hatály – a törvényi rendelkezéstől függetlenül – nem tud érvényesülni teljes mértékben, és a korábbi jogerős ítéletet nem tudja a fogyasztó rendkívüli perorvoslati eljárás során annulálni.

Az az esetkör pedig nyilván nem érdemel behatóbb vizsgálatot, amikor az egyedi ügy után a közérdekű per kimenetele is sikertelen volt a fogyasztói oldal számára, hiszen ilyenkor teljesen mindegy, hogy az adott fogyasztó vonatkozásában mennyi eredménytelen jogerős ítélet áll rendelkezésre, az ellenféllel fennálló jogviszonyát ez érdeemben nem érinti.

V. Kitekintés az erga omnes hatály kapcsán – a pertársaság kérdése

Összefüggésbe hozható a közérdekű perekben érvényesülő erga omnes hatállyal a Pp. 51. § a) pontjának második fordulatóban szabályozott egységes pertársaság is. E szerint több felperes együtt indíthat pert, ha a perben hozott döntés a pertársakra a perben való részvétel nélkül is kiterjedne. Ez a párhuzam nyilvánvalóan abból adódik, hogy a fogyasztói szerződések esetében a Ptk. a *közérdekű keresetindítás (actio popularis)* lehetőségét nyitotta meg, ha a tisztességtelen kikötés általános, illetve az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel alkalmazásával vált a szerződés részévé.

A pertársaságnak az az alap gondolata, hogy az egyik pertárs ellen hozandó ítélet valamely módon a másik pertárs jogi helyzetét is érinteni fogja.²²

Eljárásjogi szempontból a pertársaságnak ez a fajtája nem kényszerű ugyan, mert ahogy a törvényi megfogalmazásból is kitűnik, nem kell, hogy minden érintett perben álljon. (Azonban ha ez megtörténik, akkor a köztük létrejövő pertársaság egységes lesz). Itt tehát a jogerős határozat másik pertársra történő kiterjedését a törvény teszi lehetővé.²³

E szabályt azonban nem lehet olyan perekre alkalmazni, amelyekben a meghozott döntés mindenkivel szemben (contra omnes vagy erga omnes) hatályos, mert miután itt

²² MAGYARY GÉZA: *Magyar polgári perjog* III. kiadás (átdolgozta Nizsalovszky Endre) Budapest, 1939. 176. p.

²³ MAGYARY 1939, 182. p.

az ítélet jogereje mindenkire kiterjed, ezekben a perekben bárki felléphetne pertársként.²⁴ A Pp. kommentár itt valóban a klasszikus értelemben vett erga omnes hatályra utal, amelyek valóban mindenkivel szemben, tehát minden egyes jogalannyal szemben hatályosak, azaz az ítélet tartalmát mindenki köteles elfogadni. Ilyen hatály érvényesül tipikusan a már említett személyállapoti perekben, ahol a keresetindítási jog korlátozott, így a pertársaság a Pp. 51. § a) pontjában megfogalmazottak szerint (is) valóban kizárt.

„Azt, hogy milyen esetekben terjed ki valakire az ítélet jogereje a perben állása nélkül is, az anyagi jog szabályai mondják meg.”²⁵ A Ptk. 209/B. § (1) bekezdése lényegét tekintve a pertársaságnak ebbe a fajtájába sorolható. Vannak ugyanis esetek, amikor a törvény az ítélet jogerejének a kiterjesztését rendeli el anélkül, hogy az egységes elbírálás szüksége fennforogna.²⁶ A különbség, hogy a pertársaság ezen esetkörében a bíróságnak ítéletében nem kell külön kimondania a valamennyi érintettre vonatkozó hatályt, míg a fogyasztói szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítására irányuló perekben a Ptk. megfogalmazásából kiindulva igen. *Az eredmény azonban azonos lesz.*

A Ptk. 209/A. § (2) bekezdése tehát a Pp. 51. § a) pontjának második fordulatában rögzítetteknek megfelelően nem a klasszikus értelemben vett erga omnes hatályt jelenti, azonban az anyagi jog szabályai által behatárolt személyekre vonatkozóan mégis beszélhetünk egyfajta erga omnes hatályról. Ez a jogerő személyi hatálya tekintetében azt jelenti, hogy a jogerős ítélet az adott jogviszony(ok)ban érintettek mindegyikére kiterjed. Vagyis a jogerős ítélet vonatkozásában érintett személyi kört tekintve többet jelent, mint a felet, bíróságokat és más hatóságokat megtestesítő kötőerő, de kevesebbet, mint a klasszikus értelemben vett, valóban mindenkire kiterjedő erga omnes hatály.

VI. Összegzés

Tanulmányunkban megpróbáltunk rámutatni egy, a jogerővel összefüggésben felmerült, főként jogalkalmazási problémára. Problémafelvetésünk kapcsán számos kérdés merült fel, amikre a teljes válasz megadása még várat magára. Az actio popularis alkalmazása által felmerülő eljárásjogi problémákra – így pl. az ilyen perekben hozott határozat jogerejének alanyi hatálya vagy a perorvoslati jogosultság – már jóval annak bevezetése előtt is felhívták a figyelmet.²⁷ Ez azt jelenti, hogy még ma is jócskán akadnak a témában elvarratlan szálak, amelyek ráadásul nem csak kifejezetten a jogerőhöz kapcsolódnak.

A tanulmány felvetései pedig csupán egy szeletét jelentik a jogerővel összefüggésben felmerülő kérdéseknek. Ez pedig azt a gondolatot erősíti bennünk, hogy a jogerővel – a változatlan szabályozása és az évszázados dogmatikai háttere ellenére – szükséges és célszerű foglalkozni, és a jövőben is érdeklődésre számot tartó intézménynek tekintendő.

²⁴ A Polgári perrendtartás magyarázata. (szerk.: Szilbereky Jenő és Névai László) Budapest. 1967. 344. p.

²⁵ SZILBEREKY-NÉVAI 1967, 344.

²⁶ MAGYARY 1939, 183.

²⁷ FARKAS JÓZSEF: *Az eljárási jog néhány alapvető elve és a polgári eljárásjog újraszabályozása.* Jogtudományi Közlöny, 1985/10. 561–562. pp.

ZITA PÁKOZDI

ZUSAMMENHÄNGE ZWISCHEN DIE RECHTSKRAFT UND DIE
GESTALTUNGSWIRKUNG MIT AUFMERKSAMKEIT AUF DIE
UNLAUTERE BEDINGUNG DER VEBRAUCHERVERTRAGE

(Zusammenfassung)

Der primäre Zweck des Zivilprozesses ist den Rechtsschutz zu bieten, in dem der Rechtskraft spielt eine wichtige Rolle. Der Rechtskraft lässt sich eine fundamentale Grundsatz des Rechtssicherheitsprinzip betrachtet, der aber immer Konflikte mit Zusammenhang mit materiale und verfahrensrechtliche Wahrheit verursacht hat, die auch neue Probleme hereinführen.

Der Aufsatz fasst eines dieser neuen Probleme zusammen: die Zusammenhänge des Rechtskraft und der Gestaltungswirkung der richterlichen Entscheidungen.

Zuerst ist zu klären, was für eine Verhältnis zwischen der Rechtskraft und der Gestaltungswirkung ist. Danach kann die Wirkungen der Urteile untersucht werden, die in Prozess der unerlauteren Verbrauchervertragsbedingungen erlassen werden. Diese Urteile sind dafür wichtig, weil diese Prozesse eine öffentliche Interesse haben, und deswegen diese Urteile Gestaltungswirkung haben. Das bedeutet, die Urteile auf Alle massgebend und bindend sind.

Auf diesem Gebot wird die Wiederaufnahme auch untersucht. Von diesen ist es hezvorzuheben, dass sich neue wichtige Probleme mit Zusammenhang mit der Gestaltungswirkung der Urteile melden, wegen der öffentlichen Interesse. Zu diesem Problem versucht der Author eine mögliche Lösung geben, mit Aufmerksamkeit auf das Rechtssicherheitsprinzip. Es ist aber hinzufügen, der Widerspruch zwischen dieses Prinzip und die Lösung zu schwierig aufheben werden kann.

Letzlich setzt der Author einige Meinungen über die Streitgenossenschaft auf, die weitere interesse Fragen in Verbindung mit Gestaltungswirkung der Urteile geben.